

REVISTA DE

Filoloxía Asturiana

VOLUME 15 - AÑU 2015

EDICIONES TRABE

Revista de Filoloxía Asturiana

Revista de Filoloxía Asturiana

(Anuariu universitariu d'estudios llingüísticos
y lliterarios asturianos y románicos)

Grupu d'Investigación *Seminariu de Filoloxía Asturiana*
Universidá d'Uviéu

DIRECTOR

Xulio Viejo Fernández

SECRETARIA

Taresa Fernández Lorences

COMITÉ DE REDACCIÓN

Fernando Álvarez-Balbuena García (Dptu. Filoloxía Clásica y Románica, Universidá d'Uviéu), Ramón d'Andrés Díaz (Dptu. Filoloxía Española, Universidá d'Uviéu), Xuan Carlos Busto Cortina (Dptu. Filoloxía Clásica y Románica, Universidá d'Uviéu), María Cueto Fernández (Dptu. Filoloxía Española, Universidá d'Uviéu), Iván Cuevas, Taresa Fernández Lorences (Dptu. Filoloxía Española, Universidá d'Uviéu), Roberto Hinojal Díaz (Dptu. Filoloxía Española, Universidá d'Uviéu), Rosa María Medina Granda (Dptu. Filoloxía Clásica y Románica, Universidá d'Uviéu), Leopoldo Sánchez Torre (Dptu. Filoloxía Española, Universidá d'Uviéu), Xulio Viejo Fernández (Dptu. Filoloxía Española, Universidá d'Uviéu), miembros del Seminariu de Filoloxía Asturiana de la Universidá d'Uviéu

COMITÉ CIENTÍFICU

Rosario Álvarez (Universidade de Santiago de Compostela-Instituto da Lingua Galega), Antonio Bárbolo Alves (CEL-Universidade de Trás-os-Montes e Alto Douro, Portugal), Eduardo Blasco Ferrer (Universitá di Cagliari, Cerdeña), Inés Fernández-Ordóñez (Universidad Autónoma de Madrid-Real Academia Española), José Enrique Gargallo Gil (Universitat de Barcelona), Hans Goebel (Universitát Salzburg, Austria), Juan José Lanz (Universidad del País Vasco-EHU), José Antonio Martínez García (Universidad de Oviedo), José Ramón Morala (Universidad de León), Graciela Reyes (University of Illinois at Chicago, USA), Álvaro Ruiz de la Peña Solar (Universidad de Oviedo), Alain Viaut (Université de Bourdeaux 3-CNRS, Francia)

REVISTA
DE
FILOLOXÍA ASTURIANA

15

[2015]

UVIÉU • EDICIONES TRABE

Universidá d'Uviéu
Seminariu de Filoloxía Asturiana

Revista de Filoloxía Asturiana

Dptu. Filoloxía Española
Facultá de Filosofía y Lletres
Universidá d'Uviéu
E-33011 Uviéu (Asturies)
jviejo@uniovi.es

Administración

Ediciones Trabe
c/ Foncalada, 10 - 2.ª A
E-33002 Uviéu (España)
www.trabe.org
Depósitu Llegal: As-4.685-01
ISSN: 1578-9853

Impresu por Ulzama

ÍNDIZ

ESTUDIOS

La influencia de la <i>concordancia continua</i> del asturianu nel castellanu faláu n'Asturies, <i>por</i> ANDIE FABER	9
Un volume de testos de poesía asturiana de reciente apaición, <i>por</i> XUAN CARLOS BUSTO CORTINA	33
The influence of the focus structure on the placement of pronominal clitics in Asturian, <i>por</i> AVELINO CORRAL ESTEBAN	57
Necesitatea unui studiu sociolingvistic în Pola de Siero, <i>por</i> CRISTINA BLEORȚU	99
Una de derechos lingüísticos: varios conceptos sociolingüísticos aplicables a la situación del asturiano, <i>por</i> BEÑAT GARAIO MENDIZABAL	123

NOTES

Nueves aportaciones sobre la figura del Padre Galo: poemas inéditos, reflexones sociolingüístiques y noticias de La Regalina, <i>por</i> INACIU GALÁN Y GONZÁLEZ & JAVIER CUBERO DE VICENTE	145
A propósito de la lexicografía asturleonese, <i>por</i> JANICK LE MEN LOYER	173

RELLECTURES

- Una nueva contribución al conocimiento de las hablas asturianas,
por AKE W:SON MUNTHE 187

NECROLÓXICA

- Miguel Ramos Corrada (1949-2013),
por MARTA MORI DE ARRIBA 195

RESEÑES

- Ramón de Andrés Díaz, *Gramática comparada de las lenguas ibéricas* [NIKOLA VULETIĆ]. Xulio Viejo Fernández, *Paremiás populares asturianas. (Estudio, clasificación y glosa)* [MARIA SARDELLI]. Ramón d'Andrés Díaz, Taresa Fernández Lorences & Juan Carlos Villaverde Amieva (eds.): *Varia asturllleonasa. N'homenaxe A José A. Martínez* [BARBARA PIHLER CIGLIČ]. Vv AA, *Studium Grammaticae. Homenaje a José A. Martínez* [JASMINA MARKIČ]. Luis Alberto Prieto García, *Diccionariu de sinónimos de la llingua asturiana* [RAMÓN D'ANDRÉS] 199
- Crónica 225
- Resúmenes / Abstracts 229
- Normes de presentación d'orixinales 237

Necesitatea unui studiu sociolingvistic în Pola de Siero¹

CRISTINA BLEORȚU

Becaria Severo Ochoa

Universidá d'Uviéu/Universidá de Zürich

PREMISE

Studiul de față urmărește să ofere o serie de principii metodologice necesare studierii compartimentului sociolingvistic, dar, în același timp, atrage atenția asupra importanței investigațiilor de tip sociologic² în abordările de acest gen în Asturias. Ca atare, această lucrare vizează atât probleme care țin de metodologia sociolingvistică folosită în comunitatea lingvistică în cauză, cât și chestiuni care țin de evoluția disciplinei în chestiune.

Dacă acest studiu este absolut necesar este o întrebare, evident, retorică, dată fiind lipsa unei cercetări sociolingvistice în Pola de Siero.

---

¹ Acest studiu nu ar fi fost posibil fără bursa doctorală „Severo Ochoa” (ref. BP14-069) oferită de Guvernul Principatului de Asturias și Consiliul de Educație, Cultură și Sport, Spania.

Un gând recunoscător se îndreaptă către regretata profesoară María Jesús López Bobo, de ale cărei aprecieri și îndrumări m-am bucurat în ultimele luni ale vieții sale și către profesoara Lavinia Seiciuc.

² Am preferat să distingem între studiile sociologice și cele sociolingvistice, deși s-ar putea include ambele în categoria de „studii sociolingvistice”.

Grosso modo, lăsând la o parte câteva studii lexicografice, se apreciază că Pola de Siero nu a fost o zonă de studii pentru investigațiile lingvistice. În acest sens, menționez că ne aflăm, pur și simplu, într-un teritoriu necunoscut din punct de vedere lingvistic, la a cărui cunoaștere, pe cât posibil, vom încerca să contribuim cu analiza unor fenomene.

Pentru alegerea acestei teme sunt necesare precizări suplimentare. Ca prim argument, se poate alege cel menționat mai sus, fiind probabil cel mai puternic. Pe de altă parte, investigația de față răspunde valorificărilor mele lingvistice prudente și selective ale ultimilor mei ani petrecuți în Oviedo (la 10 km de Pola de Siero), unde, cu bună știință, am observat contactul dintre cele două varietăți lingvistice care coabitează în acest teritoriu (asturiana și castiliana). Din acest punct de vedere, pentru aprofundizarea înțelegerii acestei relații trebuia să se conceapă o lucrare care să studieze fenomenele cele mai reprezentative din această zonă de contact și care să răspundă, în același timp, cerințelor sociolingvistice din restul Spaniei, reflectând stadiul de evoluție a spaniolei din nordul peninsulei. Este evident că toate fenomenele ce nu sunt generalizate, ci particulare, sunt mai apte de a reda imaginea vorbirii din Pola de Siero.

Interesul acestui studiu este cu atât mai mare, cu cât Academia Limbii Asturiene a folosit date din Pola de Siero, care au fost obiectul pentru elaborarea dicționarului de asturiană, această zonă reprezentând „baza” asturiane literare standard.

La aceste motive se adaugă altul: relația dintre Pola de Siero și orașele mari din Asturias poate fi observată destul de bine în cazul vorbirii din Pola de Siero, care, încetul cu încetul, a pierdut caracterul său rural (deși nu în totalitate). Această situație are o justificare: considerăm că un rol important în pierderea caracterului rural l-au avut vorbitorii care lucrează în Oviedo sau Gijón, cele mai importante orașe din Asturias, dar care locuiesc în Pola, factor care a putut juca un rol însemnat în constituirea și evoluția varietății lingvistice din acest teritoriu, situație

care, de altfel, a dus la apariția termenului de oraș-dormitor ('ciudad dormitorio') pentru această comunitate. Cum se înțelege ușor, asemenea mutări de populație au putut avea efecte asupra vorbirii.

În ceea ce privește expunerea lucrării, mai întâi m-am centrat pe studiile sociolingvistice din Asturias, urmărind și atingând toate chestiunile care privesc extensiunea lor și rolul pe care l-au jucat în lingvistică. În partea a doua, am atins situația lingvistică din Pola de Siero, iar în partea a treia și a patra, care reprezintă obiectul acestui studiu, am expus pe larg metodologia.

STUDIILE SOCIOLINGVISTICE DIN ASTURIAS

Ceea ce interesează în expunerea de față sunt studiile sociolingvistice din Asturias realizate până în prezent. Abordările consacrate domeniului sociolingvisticii asturiene constată o preferință pentru dimensiunea sociologică. În Asturias, studiile de acest gen sunt numeroase și, în genere, productive, fiind bogat exemplificate. O problemă însă insuficient studiată este repartizarea fenomenelor lingvistice.

Din acest punct de vedere, sociolingvistica este o disciplină relativ nouă în Asturias și încă *in statu nascendi*. În pofida considerabilelor studii sociolingvistice care au luat naștere în Spania în ultimii ani, în Asturias s-au înregistrat niște ecouri abia perceptibile ale unor cercetări sociolingvistice care să consemneze aspectele lingvistice specifice acestei regiuni în funcție de diferite variabile sociale sau care, cel puțin, se arată insuficiente pentru caracterizarea acestei zone. Pentru a ne convinge de lucrul acesta, după cum se va vedea în continuare, în prezent există puține investigații sociolingvistice de acest gen, unele intenții, încercări, fragmente ale unor studii incipiente; studiile de această origine duc lipsă de spațiul lor firesc.

De altfel problema pe care o ridicăm nu este nouă, cel puțin nu e nouă la nivelul acestor „fapte” care au fost schițate în alte lucrări (vezi,

de pildă, Arias Cabal *et al.* 2012) în cadrul proiectului PRESEEA-Oviedo <http://preseea.linguas.net/Equipos/Oviedo.aspx>

Studiile puține care există³, constituie, fără îndoială, un punct de plecare necesar și important pentru cercetările sociolingvistice din Asturias, după cum afirmă Andrés și Álvarez (2001: 1):

Hace aproximadamente una veintena de años que la aparición de estudios sobre la situación sociolingüística de Asturias sigue una cadencia constante, aunque menos frecuente de lo deseable, de modo que nuestro conocimiento en este terreno ha aumentado sustancialmente.

Primul lingvist care tratează acest aspect în lingvistica asturiană este Ramón de Andrés Díaz. Dezvoltarea sociolingvisticii din Asturias ar fi de neconceput fără aceste idei într-o lingvistică în pas cu vremea.

Alte publicații care ilustrează începutul sociolingvisticii în Asturias sunt anchetele realizate între 1977 și 2005: Societatea Asturiană de Studii Economice și Afaceri (SADEI), *Asturias. Prima anchetă regională*, capitolul al 2-lea: «Opiniones sobre la lengua regional» (1977); SADEI, *Asturias. A doua anchetă regională*, capitolul al 2-lea: «La percepción de la lengua asturiana: uso y aprecio de la misma» (1983); SADEI, *Asturias. A treia anchetă regională, a doua parte: «El espíritu regional y la lengua»* (1985); Vicente Rodríguez Hevia și Roberto González-Quevedo, «Encuesta so la realidá llingüística en L'Entregu y L'Agúeria (Santartín del Rei Aurelio)» (1986), Francisco José Llera Ramo, *Consumu cultural de publicaciones en llingua asturiana. Informe* (1989); Francisco José Llera Ramo, *Los asturianos y la lengua asturiana* (1991)⁴; Francisco J. Llera Ramo și Pablo San Martín Antuña *II Estudio sociolingüístico de Asturias*

³ Trebuie amintită, mai ales, teza doctorală a lui Ramón de Andrés Díaz: *Aspectos sociolingüísticos d'una parroquia xixonesa: Deva / Aspectos sociolingüísticos de una parroquia gijonesa: Deva* (1988). În 1993 a fost publicată cu titlul *Encuesta sociolingüística nuna parroquia asturiana* (Deva-Xixón) (Oviedo, Universitatea din Oviedo).

⁴ Pentru mai multe detalii, vezi Andrés (1996).

2002 (2003)⁵; Francisco J. Llera Ramo și Pablo San Martín Antuña *L'asturianu en Xixón. Primer encuesta sociolingüística municipal / El asturiano en Gijón. Primera encuesta sociolingüística municipal* (2005).

Firește, interesul anchetelor pentru percepțiile și judecățile vorbitorilor nu duce la tăgăduirea fenomenelor lingvistice, dar, de asemenea, este limpede că interesul pe care îl prezintă astfel de studii este în esență sociologic. Realitatea este că până astăzi lingviștii nu au reușit să explice situația sociolingvistică decât în parte: prin chestionare perceptive, studii de sorginte sociologică, în mare măsură, care sunt un reflex al conștiinței individului vorbitor care nu face altceva decât să perceapă rolul fiecărei varietăți lingvistice și să o folosească în funcție de nevoile sale. Motivul acestei metodologii se explică, desigur, prin starea încă înapoiată a cercetărilor fenomenelor lingvistice dintr-un punct de vedere sociolingvistic. Llera Ramo (1996: 11), care, după cum am văzut, este autorul unor anchete, în unul dintre studiile sale se concentrează pe următoarele aspecte:

¿Qué pasa con el asturiano? ¿Cuál es su estado sociológico? ¿Hay bases que permitan diseñar una política lingüística? Éstas y otras preguntas son las que guían este ESTUDIO SOCIOLINGÜÍSTICO PARA ASTURIAS, resultado del interés y la preocupación seria del Servicio de Política Lingüística del Gobierno del Principado.

În ce privește obiectivul acestei anchete, același autor adăuga:

Deseamos que los análisis y recomendaciones contenidos en este estudio ayuden a los responsables gubernamentales a diseñar e implementar con éxito una política lingüística que satisfaga los deseos de la mayoría de los asturianos. (Llera Ramo 1996: 11)

Trebuie să mai distingem alte opere sociolingvistice precum *Los asturianos y la lengua asturiana. Estudio sociolingüístico para Asturias*⁶

⁵ Pentru mai multe detalii, vezi recenzie la Kabatek (2003/2004);

⁶ Credem, precum Kabatek (2003/2004), că este vorba mai ales de un studiu sociologic întrucât nu se studiază niciun fenomen lingvistic, ci se concentrează pe rolul social pe care îl are limba.

(1991). Un an înainte s-a început un studiu sociolingvistic în 18 municipii care se găsesc între râurile Navia și Eo (*Estudio sociológico sobre la situación del gallego-asturiano en el occidente de Asturias*), lucrare care încă nu s-a publicat⁷. În alte opere se oferă numeroase reflecții legate de sociolingvistica din Asturias (vezi, de exemplu, Kovalinka 1985, Llera Ramo (1994 și 2003), Llera Ramo și San Martín Antuña (2005), Sánchez Álvarez, (1979), Andrés 1998, 2002, Dyzmann 2000; Lüdtke 1999; Viejo Fernández 2005, Martínez Álvarez 1967, López Morales (2001), acest ultim studiu fiind foarte criticat (vezi, de exemplu, recenzia lui Andrés 2003/2004).

În cele din urmă s-au înregistrat în sociolingvistica asturiană alte contribuții importante precum monografia cu caracter dialectal scrisă de Martínez Álvarez (1967), care nu trebuie scăpată din vedere pentru a înțelege bine orânduirea primelor studii sociolingvistice din Asturias.

Aceasta este doar o schiță provizorie a cercetărilor sociolingvistice din acest teritoriu, care va trebui modificată în viitor. Dincolo de faptul de a încerca să surprindem momentele principale din evoluția sociolingvisticii asturiene, am încercat să arăt, cu precădere, că studiile care s-au realizat sunt de sorginte sociologică, nu sociolingvistică; aceste studii omit adesea să înregistreze fenomenele lingvistice care caracterizează această zonă, preferând să urmărească evoluția percepțiilor locuitorilor, percepții care au avut însă efecte notabile asupra situației lingvistice din Asturias, adresarea lor fiind așadar extrem de utilă și necesară într-o abordare sociolingvistică.

---

⁷ Încă o dată, Ramón de Andrés este coordonatorul unui studiu sociolingvistic, fiind totodată coordonatorul altor proiecte fundamentale, care au marcat sociolingvistica din ultimele decenii din Asturias, proiecte care au luat naștere în cadrul grupului de cercetare *Seminario de Filología Asturiana: Metodología sociodialectal y estratificación urbana* (2011), *Elecciones lingüísticas y cambio de código españolasturiano en el habla urbana de Oviedo* (2010, 2011), *Estudio sociolingüístico del español urbano de Asturias* (2007-2009): <http://grupos.uniovi.es/web/sfa>

Baza aceasta a fost cea care mi-a servit ca punct de plecare pentru o metodologie proprie a sociolingvisticii pentru studiul limbii vorbite din Pola de Siero, metodologie bazată nu doar pe lucrările din Asturias, ci pe metodologia sociolingvistică în general. Tema, în general, vine într-un moment adecvat: studiile sociolinguistice și noile corpusuri mari au dat un nou apogeu lingvisticii și, în cadrul lingvisticii hispanice, a avut loc un fel de val de studii de sociolingvistică (vezi, de exemplu, studiile din cadrul proiectului PRESEEA).

Este adevărat că studiile sociolingvistice implică de cele mai multe ori o dimensiune sociologică, care se centrează pe percepțiile vorbitorilor. Când se realizează un studiu sociolingvistic e totuși vorba de mai mult decât niște simple reflecții asupra celor două varietăți lingvistice care se vorbesc în Asturias, care se bazează de cele mai multe ori pe asocieri afective (din partea vorbitorilor), făcându-le cu atât mai simptomatice. Și, dacă există un interes de a amplifica cercetarea sociolingvistică ținând seama de fenomenele lingvistice, nu există niciun interes să fie estompeate studiile sociologice existente.

Ajunși la capătul acestei discuții, trebuie să ne punem o altă problemă: care este situația lingvistică din Pola de Siero.

SITUAȚIA LINGVISTICĂ DIN POLA DE SIERO

Plecând de la concepția poetului român Lucian Blaga, care face distincția între cultura minoră și cultura majoră, am putea vorbi și noi de o limbă minoră (asturiana) și o limbă majoră (castiliana) în Pola de Siero.

Alarcos (1980: 12), făcând referință la limbile din Asturias:

Se puede preguntar: ¿cuál es nuestra lengua? ¿Cuál es la lengua de esta región asturiana? ¿Es el español en que me estoy expresando, el castellano que desde hace siglos han traído y traen funcionarios, mercaderes, trabajadores transmontanos, el castellano que por conveniencia práctica han adoptado los naturales de la región, el castellano que se lee en lo impreso y se escucha insistentemente gracias a las

ondas hertzianas? ¿O son las modalidades autóctonas, las que hasta hace poco oía y aprendía el niño predominantemente desde sus primeros años? (Alarcos 1980: 12)

Pentru a expune și a judeca cum se cuvine situația lingvistică din Asturias, Alarcos consideră că nu este suficient să ne axăm pe castiliană, ci trebuie să luăm în considerare asturiana tradițională. Acest context explică situația de bilingvism care există în Asturias.

Se știe din diferite studii că influența limbii asturiene asupra castiliei se produce. Totuși, se pune problema dacă aceste influențe au pătruns în aceeași măsură în castiliana din Asturias sau dacă nu cumva în fiecare regiune, în cazul fiecărei clase sociale etc. ele s-au manifestat diferit. Este drept că influențele se găsesc în ambele limbi și că unele cuvinte sunt transformate fonetic și chiar morfologic (de exemplu, *cosas* > *coses*), dar aceste manifestări sunt diferite de la o regiune la alta, de la o clasă socială la alta, de la grup de tineri la un grup în etate etc.

Muñiz (2002/2003: 5) vine să confirme că spaniola din Asturias (și, drept urmare, cea din Pola) este condiționată «por los hábitos expresivos de la lengua asturiana», fiind o limbă «más o menos tamizado por el asturiano».

Tot aici se impune totuși să examinăm și situația vorbitorilor de castiliană și asturiană citând ceea ce afirmau Llera Ramo și San Martín Antuña (2003):

Los asturianos se dividen en tres sectores mayoritarios: dos de cada diez entrevistados (20,7%) tienen al asturiano como la lengua que se hablaba en su casa de niños, algo más de otros dos de cada diez (22,5%) provienen de hogares bilingües donde se hablaba tanto asturiano como castellano y, finalmente, algo más de cinco de cada diez (53,6%) tienen sus orígenes en hogares castellano-parlantes. El número de hogares donde sólo se habla castellano, por lo tanto, es claramente mayoritario, doblando a de aquellos dónde solo se habla asturiano. Si a esto unimos aquellos que han crecido en hogares bilingües, nos encontramos con que tres partes de los entrevistados (75,6%) aseguran haber tenido al castellano como lengua de su familia durante su niñez, bien sea en solitario o junto con el asturiano, mientras que sólo

algo más de dos de cada cinco (43,2%) afirman haberse criado bien en solitario o junto con el castellano, era la lengua familiar. (Llera Ramo y San Martín Antuña 2003: 91)

Aruncând o privire într-o lucrare a lui Andrés (2002), se poate observa că folosirea asturiane și a castiliei nu este asemănătoare:

Pero'l bilingüismu produzse davezu acompañáu d'un desequilibriu ente les oportunidaes d'emplegu social de dambes llingües. Esto ye bultable nel caso d'Asturies, onde se da una prototípica situación de bilingüismu desequilibráu o diglósicu, onde'l castellanu exerce de llingua A o dominante y l'asturianu de llingua B o débil. (Andrés 2002b: 22)

În sfera reprezentărilor sociolingvistice limba castiliană a beneficiat de prestigiu fiind utilizată de către păturile dominante, în timp ce limba asturiană a fost simbolul unui statut social neprestigios, stigmatizat, limbă mai mult acomodată pentru mediul familial, o „limbă inferioară”. Această situație a dus la apariția de hibrizi:

Del contactu d'asturianu y castellanu surge l'híbridu llingüísticu que se vien conociendo pol nome d'amestáu. L'amestáu o los amestaos –puesto que la amestanza da llugar a múltiples formes– ye una realidá tan omnipresente que nun se pue pescanciar la situación sociolingüística d'Asturies sin tenelu en cuenta. De fechu, ye mui posible que la mayor parte de los actuales falantes d'asturianu lo seyan d'amestáu (Andrés 2002: 22).

Această problemă se pune pentru motivul că există o stratificare lingvistică: individul vorbitor cu educație, de la oraș, folosește spaniola, în timp ce locuitorul de la sat folosește asturiana cu particularitățile sale dialectale. În asemenea condiții este explicabilă apariția unei diglosii, care își găsește expresia lingvistică și în vorbirea indivizilor din Pola de Siero. Drept urmare, nu toate straturile sociale au aceeași competență lingvistică: gradul fiecărei persoane deviază în funcție de o seamă de factori.

Analiza dinamicii acestui conflict diglosic solicită nu doar o perspectivă sincronică, ci luarea în considerare și a altor factori de natură istori-

că, economică, culturală etc. Astfel, această situație nu ar fi explicabilă, dacă nu luăm în considerare factorul istoric care este evident că a avut o mare influență asupra evoluției celor două limbi, începând cu epoca lui Alfonso X, castiliana s-a impus în fața celorlalte limbi peninsulare. Totuși, inclusiv în fața celorlalte limbi peninsulare, asturiana nu a avut aceeași forță. Există o serie de factori, de imagini stereotipe, de atitudini negative, care nu au permis o poziție favorabilă limbii stigmatizate, după cum afirmă Kabatek (2006: 146):

[E]l regionalismo asturiano no tiene la fuerza que tienen los otros tres, y además, se desvincula cada vez más de la cuestión lingüística. Frente a una burguesía catalana que se expresa en catalán, un nacionalismo vasco para el que la lengua, aunque poco hablada, es el máximo exponente de la milenaria particularidad de los vascos y un galleguismo que cuenta con la casi totalidad de la población que habla un gallego relativamente uniforme, en las ciudades asturianas predomina la conciencia dialectal, de una pluralidad de hablas al lado de la lengua de prestigio uniforme que predomina en las ciudades.

METODOLOGIE PENTRU STUDIUL VARIAȚIEI LINGVISTICE ÎN POLA DE SIERO

Multiplele aspecte ale metodologiei noastre sunt consecințele fenomenelor pe care vrem să le studiem: realizarea velară a lui „n”, așa-numitul fenomen *yeísmo*, câteva aspecte care țin de prozodie, pluralele feminine terminate în *-es/as*, singularul masculin în *-u/-o*, poziția pronumelor, alternanțele care apar la nivelul lexicului și un capitol care să facă referire la percepțiile vorbitorilor. Bineînțeles, vrem să trasăm doar o schiță a situației sociolingvistice. O tratare amănunțită a problemei ar fi reclamat luarea în considerare a numeroase alte fenomene.

Metodologia pe care o propunem ar putea fi considerată ca o alternativă între altele posibile, fără pretenția de a se caracteriza prin unicitate sau optimalitate absolută, deși nu excludem posibilitatea de a se

transforma într-o propunere metodologică efectivă pentru alte lucrări în viitor. Propunerea metodologică la care aderăm este consacrată analizei fenomenelor menționate. De aceea, este de înțeles că fundamentarea metodologiei o desfășurăm în idealitatea analizei acestor fenomene.

Adunarea de date s-a realizat folosind mai multe metode de cercetare (observații, interviuri, teste de perechi minime, hărți, anchete de situație).

Metodele folosite de noi au implicații metodologice distincte, generând moduri de abordare diferențiate: cercetarea noastră își propune să dezvăluie fenomenele caracteristice pentru comunitatea lingvistică cu privire la variabilitate, la atitudinea față de cele două limbi, la alegerea unei limbi etc. Această propunere se bazează pe diferite tehnici cu speranța de a releva unele complementarități inerente pentru analiza fenomenelor pe care le vom studia.

Ancheta semispontană

O primă tehnică metodologică pe care ne bazăm este consonantă cu raportul dintre interacțiunile care apar între doi indivizi vorbitori și care urmărește pur și simplu să descopere vorbirea din Pola în situații cât mai naturale.

Ancheta semispontană este o tehnică generală care este suplinită de alte metode și care poate servi la clarificarea și analiza tuturor fenomenelor cercetate.

Corpusul la care ne vom referi numără douăzeci și patru de informatori⁸. În acest corpus variabilitatea lingvistică este cercetată în corelație cu mai multe variabile extralingvistice (sex, nivel de instrucție, vârstă),

---

⁸ Deși inițial am vrut să alegem trei informatori pentru fiecare variabilă socială, când am început să transcriem anchetele ne-am dat seama că dispunem de date suficiente pentru realizarea unei teze.

plecând de la cadrul teoretic creionat în diferite cercetări (Labov 1972, Moreno Fernández 1996, Alvar 1972):

	Grupul 18-37 ani ⁹		Grupul 38-57 ani		Grupul 58-77 ani	
Fără studii universitare	2 B	2 F	2 B	2 F	2 B	2 F
Studii universitare	2 B	2 F	2 B	2 F	2 B	2 F

TABELUL I

Astfel, culegerea datelor constă, în primul rând, din interviuri față în față, semistructurate pe baza unui chestionar cu întrebări predefinite, administrate de un interlocutor, cu scopul de a obține răspunsuri cât mai lungi posibile și de a canaliza ancheta pe făgașe adecvate. Folosirea aceluiași întrebări în cazul tuturor informatorilor oferă avantajul de a sistematiza conținutul tuturor conversațiilor și de a-i face pe indivizii vorbitori să folosească același registru, cel semispontan, deși în primele zece minute ale anchetei stilul folosit este mai degrabă formal întrucât cei anchetați vor fi foarte atenți la ceea ce spun, datorită influenței microfonului. Totuși, încetul cu încetul, vor uita de existența acestui aparat.

Înregistrările s-au realizat cu un microfon Marantz PMD 430, un calculator și cu ajutorul programului *Audacity* 2.0, iar întrebările pe care le adresează anchetatorul sunt următoarele¹⁰:

⁹ Am luat în considerare epoca lui Franco pentru această împărțire.

¹⁰ Trebuie să specificăm că nu întotdeauna chestionarul a fost respectat în totalitate: uneori am adăugat întrebări legate de comunitatea lingvistică pentru ca indivizii vorbitori să se simtă identificați cu ele și să uite că participă într-o anchetă. Altă dată, am redus numărul de întrebări dacă vedeam că datele culese erau suficiente.

1. Salut
2. Unde ați crescut?
3. Unde s-au născut părinții și bunicii dumneavoastră?
4. Ce amintiri păstrați din copilăria dumneavoastră?
5. Vă aduceți aminte de primul prieten? Dar de prima întâlnire?
6. Ce vă place și ce nu vă place în Pola de Siero?
7. Dacă ați fi primar, ce ați face pentru Pola de Siero?
8. Vă place sportul?
9. V-ați aflat vreodată într-o situație în care vi s-a întâmplat ceva comic?
10. Ce îmi puteți povesti despre sărbătorile caracteristice Polei de Siero?
11. Ce obișnuinți să faceți în timpul liber?
12. Care sunt aspirațiile dumneavoastră?
13. Și pentru a termina: vă aduceți aminte vreo poezie sau un cântec din copilărie?

TABELUL 2

În ceea ce privește durata, fiecare anchetă durează în jur de o oră și în cadrul ei participă trei persoane: anchetatorul care conduce ancheta, cercetătorul care completează chestionarul cu datele referitoare la desfășurarea anchetei (vezi Tabelul 3) și informatorul.

INFORMAȚII CIRCUMSTANȚIALE
1. Data interviului
2. Numele anchetatorului
3. Locul
4. Durata
5. Situația comunicativă
6. Tipul de observator
7. Participanții (numărul, relația dintre ei)

TABELUL 3

Atmosfera cercetării a fost total deosebită de cea la care ne așteptam. Mulți dintre subiecți vorbeau deschis, fără frică, recunoscând că ceea ce vorbesc este o „castiliană rău vorbită”, „o castiliană cu trăsături asturiene”.

Pentru a îndeplini cu *principiul consimțământului informat* (*principle of informed consent*), indivizii vorbitori au semnat o foaie de consimțământ în care afirmau că au acceptat să participe la anchetă știind ce presupune și permit folosirea datelor cu condiția ca identitatea lor să rămână în anonim.

Un asemenea corpus este, desigur, semnificativ pentru studiul fenomenelor lingvistice și nu poate fi neglijat. Totuși, aceste anchete ni se par total insuficiente pentru studiul fenomenelor caracteristice vorbirii din Pola de Siero, care nu se poate face decât printr-o metodologie mai nuanțată: încorporarea unor hărți perceptive, unei anchete de situații, unor teste de perechi minime, prin care sunt cultivate și ancorate particularitățile vorbirii Polei de Siero.

Alte tehnici. Testul de perechi minime

Pentru a descifra dacă vorbitorii sunt capabili de a emite „y” și „ll”, indiferent dacă le percep ca diferite, metodologia noastră constă și într-un *test de perechi minime*, care constă în lectura anumitor liste. În continuare am inclus cele două table pe care le vom folosi pentru studiul fenomenelor menționate.

maya	baya	calló	cayó	arrollo
valla	tortilla	mayo	capullo	tocayo
inyección	cónyuge	cónyuges	el llavero	el yerno
las yemas	yema	desyerbar	lluvia	llave
arroyo	halla	haya	aya	botella

TABELUL 4: Fenomenul numit *yeísmo*

În acest caz, individul vorbitor este el însuși pus în situația de a lua decizii privind realizarea celor două fenomene. Ceea ce vrem, de fapt, să observăm este dacă instanțele sau manifestările comportamentale din interviurile semispontane coincid cu realizările testelor minime. Pretenția acestui exercițiu rezidă în considerarea unui comportament diferențiat al vorbitorilor atunci când sunt conștienți că prin această tehnică se încearcă să se vadă dacă există vreo diferență în pronunțarea fonemelor „y” și „ll”; credem că pot să existe diferențe față de anchete (poate mai puțin vizibile în cazul realizărilor lui „n”).

Veo <u>un artista</u> que cruza la calle, mientras <u>una artista</u> lo está mirando.
En España <u>puede nacer</u> una empresa al día sin problema. En España <u>pueden hacer</u> una empresa al día sin problema.
<u>Conoce nombres</u> muy distinguidos. <u>Conocen hombres</u> muy distinguidos.
Ten cuidado, que <u>traen ovillos</u> muy grandes. Ten cuidado, que <u>trae novillos</u> muy grandes.

TABELUL 5: Realizările lui *n*

Hărțile și chestionarul perceptiv

Trei chestionare în scris au fost concepute pentru a obține opinia informatorilor despre cele două varietăți lingvistice, în care se ia în calcul modul în care aceasta a putut influența situația lingvistică din Asturias; e interesant a vedea cum se manifestă cele două limbi în cadrul anumitor fenomene lingvistice. Mai întâi, pentru a oferi un protagonism mai mare percepțiilor¹¹ și reacțiilor subiective ale vorbitorilor din Pola de

¹¹ Vezi, de asemenea, Kabatek (2015).

Siero față de situația sociolingvistică de acolo, folosim două hărți (una din Asturias și alta din Spania). Astfel, punem la încercare reacțiile lor și putem vedea percepțiile lor asupra granițelor lingvistice plecând de la următoarele chestionare:

1. Unde se vorbește mai bine?
2. Ce înțelegeți prin a vorbi bine?
3. De ce credeți că se vorbește mai bine acolo?
4. Credeți că în Pola se vorbește bine?
5. Unde se vorbește asemănător?
6. Unde se vorbește diferit?
7. De ce credeți că se vorbește diferit/asemănător?
8. De la 1-4 notați zonele unde se vorbește:
a) Vorbesc ca mine
b) Un pic diferit
c) Vorbesc foarte diferit
d) Sunt greu de înțeles

TABELUL 6: Chestionarul pentru harta Asturias

1. Unde se vorbește asemănător?
2. Unde se vorbește diferit?
3. Arătați pe hartă limbile care se vorbesc în Spania.
4. De la 1-4 notați zonele unde se vorbește:
a) Vorbesc ca mine
b) Un pic diferit
c) Vorbesc foarte diferit
d) Sunt greu de înțeles

TABELUL 7: Chestionarul pentru harta Spaniei

În cazul celui de-al treilea chestionar, accentul este pus cu predilecție pe percepțiile indivizilor vorbitori asupra varietății lingvistice ce obișnuiesc să o folosească. S-a urmărit să se identifice comportamentele și reacțiile în legătură cu limba vorbită, care, odată cunoscute, pot conduce la formularea cauzelor care au dus la situația diglosică din prezent:

1. După părerea dumneavoastră, ce diferențe există între asturiană și castiliană?
2. În Pola se vorbește la fel ca în restul Asturiei?
3. Dumneavoastră ce vorbiți?
4. Ce se vorbește în Pola?

TABELUL 8: Chestionarul perceptiv

Ancheta de situații

Comportamentul intonațional din Pola de Siero presupune diferite contexte gramaticale și pragmatice cu scopul de a urmări intonația în discuție în sistemul intonațional spaniol. Urmărind ocurențele modelelor intonaționale care se integrează în diferite contexte, se poate constata o primă hartă a tiparelor intonaționale din Pola de Siero. Am preferat să plecăm de la o anchetă de situație pentru că este o metodă unde rezultatele pot fi controlate, o situație mai degrabă sociofonetică decât sociolingvistică (vezi Bleorțu & Cuevas Alonso (sub tipar), Bleorțu & Cuevas Alonso 2015a & 2015b, Cuevas Alonso 2013, Cuevas Alonso & Bleorțu 2014a & b, Cuevas Alonso & López Bobo 2014. Rezultă destul de inoportun ca ancheta semispontană să poată servi ca un prim mijloc de descoperire în cazul prozodiei modelelor intonaționale. În cel mai bun caz poate numai să confirme ceea ce am descoperit plecând de la o metodologie mai controlată, întrucât ancheta semispontană conduce, de cele mai multe ori, la o analiză necontrolabilă, neverificabilă. Așa s-ar și

explica tendința altor studii de sociolingvistică de a pleca, de exemplu, de la lectura unor fraze (în cazul spaniolei din Galicia, vezi, Kabatek 1997, 2000) pentru ca pe această bază să se elaboreze generalizări mai târziu.

Astfel, pentru a descrie variația intonației și analiza distribuirii sociolingvistice a fenomenului intonațional specific Poley de Siero este nevoie de o metodologie controlată, care să includă, în afara materialelor anchetei semidirijate, altele care să ne ajute să obținem o gamă amplă de diferite curbe melodice cu diferite nuanțe semantico-pragmatice. Pentru aceasta, plecăm de la o parte a metodologiei pe care se centrează *El Atlas Interactivo de la Entonación del Español* <http://prosodia.upf.edu/atlasentonacion/> ale căror tehnici ne vor ajuta la descrierea sociolingvistică a conturilor intonaționale ale declarativelor și interogativelor comunității noastre de vorbire.

Pentru realizarea acestor scopuri folosim o *anchetă de situații* (Prieto 2001), adică o tehnică inductivă care constă în prezentarea unei situații persoanei anchetate care trebuie să găsească un enunț pentru fiecare situație. Baza anchetei noastre o reprezintă modelul nordic pe care l-au adaptat López Bobo și Cuevas Alonso (2010) pentru studiul intonației din Cantabria.

ANALIZA ȘI INTERPRETAREA DATELOR

Analiza variabilelor

Analiza corpusului s-a concretizat în moduri de abordare diferențiate. În primul rând, ne bazăm pe o analiză „obiectivă”, cu alte cuvinte, o metodologie cantitativă și o metodologie interpretativă (calitativă), cu scopul de a ajunge la interpretarea corectă a datelor noastre. Analiza noastră se bazează mai ales pe metodologia cantitativă; de aceea rolul important oferit statisticii inferențiale, elaborând ipoteze despre fen-

menele studiate care vor fi supuse verificării empirice printr-o selectare de probe statistice adecvate: analiza ANOVA pentru mostre relaționate sau independente, analiza ANOVA a doi factori pentru a vedea dacă o variabilă care aparține unor mostre diferite se comportă diferit față de altă variabilă, analiza varianței, analiza covarianței, analize de corelație, cu ajutorul programelor SPSS și R Commander, programe de care dispunem în universitățile de care aparținem. Astfel putem face preziceri și inferențe referitoare la populația din Pola de Siero plecând de la informația oferită de corpul nostru.

Analizele statistice ale variabilelor sociale, deși sunt nominale, le vom folosi exclusiv ca variabile cantitative (de exemplu, pe femei le valorăm cu 1 și pe bărbați cu 0), în timp ce variabilele lingvistice sunt interpretate precum categorii discrete sau continue.

Totuși, o analiză cantitativă simplă ar lăsa deoparte multe aspecte care ar putea influența asupra varietății lingvistice, metodologia are și un fundament calitativ. Ca atare, analiza ulterioară va fi cantitativă.

După analiza statistică, se vor interpreta rezultatele obținute și se vor trage concluziile care se vor corela cu cele ale altor investigații de aceeași natură.

În anii următori, vom încerca să perfectăm metodologia expusă și să oferim rezultate concrete de aplicare a ei la spaniola vorbită în Pola de Siero.

CONCLUZII

La capătul acestei sumare expuneri se impun câteva concluzii. La toate aceste întrebări și considerații, care sunt într-adevăr cruciale pentru o analiză sociolingvistică adecvată se va găsi răspunsul dorit în diferitele studii care vor pleca de la această metodologie. Și, ceea ce este, poate, încă și mai important: în afară de răspunsuri, lingvistul interesat va găsi

astfel maniera de a formula căi de cercetare noi și fecunde în lingvistica din Asturias, în particular, și, de asemenea, a lingvisticii spaniole în general.

Deși aflată în uz de câteva decenii, sociolingvistica acoperă o sferă restrânsă de cercetare în Asturias, limitată la domeniul sociologiei. În ciuda acestei delimitări, considerăm că putem lărgi această sferă de studiu.

BIBLIOGRAFIE

ALARCOS LLORACH = E. ALARCOS LLORACH (1980): «Consideraciones sobre la lengua de Asturias», *Cajón de sastru asturiano* 2, Salinas, págs. 9-23.

ALVAR (1972) = M. ALVAR, *Niveles socio-culturales en el habla de Las Palmas de Gran Canaria*, Las Palmas de Gran Canaria, Cabildo Insular.

ANDRÉS de (1993) = R. de ANDRÉS, *Encuesta sociolingüística nuna parroquia asturiana (Deva-Xixón)*, Uviéu, Universidá d'Uviéu, (1993).

ANDRÉS de (1996) = R. de ANDRÉS, «Encuestas sociolingüísticas sobre el asturiano. Las variables edad y sexo», *Revista de Filología Románica*, 13, págs. 371-388.

ANDRÉS de (1998) = R. de ANDRÉS, «Algunas notas sobre bilingüismo y contacto de lenguas en Asturias», en *Patronymica Romanica II. Dictionnaire historique des noms de famille romans. Actas del IX Coloquio (Uviéu / Oviedo, 26-29 de octubre 1995)* (ed. A. Mª CANO GONZÁLEZ, con la colaboración de S. Villa Básalo). Tübingen, Max Niemeyer Verlag, págs. 161-74.

ANDRÉS, de (2002) = R. de ANDRÉS, «L'asturianu mínimu urbanu. Delles hipótesis», en *Lletres Asturianas* 81 (2002), págs. 21-38.

ANDRÉS, de (2003/2004) = R. de ANDRÉS, Reseña del artículo «Actitudes lingüísticas hacia el bable en la ciudad de Oviedo» de H. López Morales, en *Revista de Filología Asturiana* 3/4 (2003/2004), págs. 391-395.

ARIAS *et al.* (2012) = Á. ARIAS CABAL, C. BLEORȚU, M.ª J. LÓPEZ BOBO, M. CUEVAS ALONSO, «Studii de sociolingvistică variaționistă aplicate vorbirii din Asturias», en *Analele Universității "Ștefan cel Mare"*, XVIII, 2, (2012), págs. 41-45.

BLEORȚU (2015) = C. BLEORȚU, «El habla de Pola de Siero. Variación lingüística: descripción y percepción», Ligertz (Suiza), 29/VI-3/VII/2015, *Center for the Study of Language and Society, Summer School 2015*.

BLEORȚU (2014) = C. BLEORȚU, «Hacia una metodología sociolingüística cognitiva. El estudio del habla de La Pola de Siero», en *Revue Linguistique Roumaine*, 4, 335-350.

BLEORȚU & CUEVAS ALONSO (sub tipar) = C. BLEORȚU & M. CUEVAS ALONSO, «Towards an Interactional Perspective of Spanish Prosody. Guidelines for analyzing intonation», *Revue de Linguistique Roumaine*.

BLEORȚU & CUEVAS ALONSO (2015a) = C. BLEORȚU & M. CUEVAS ALONSO, «El habla de Pola de Siero. Una metodología para el estudio de la variación lingüística», *Simpozionul Internațional de Lingvistică*, ediția 2015, Bucarest.

BLEORȚU & CUEVAS ALONSO (2015b) = C. BLEORȚU & M. CUEVAS ALONSO, «El estudio de la entonación en el habla de Pola de Siero», *Coloquio Internacional de Lingüística Iberorrománica*, Rouen, Francia, 2-6/VI/2015.

CUEVAS ALONSO (2013) = M. CUEVAS ALONSO, «¿Es posible una reconstrucción histórica de la entonación del español?», conferencia invitada en la Cátedra de Lenguas Romances, Universidad de Zürich, 19 noviembre de 2013.

CUEVAS ALONSO & LÓPEZ BOBO (2014) = M. CUEVAS ALONSO & M^a. J. LÓPEZ BOBO, «Estratificación sociolingüística de la entonación cántabra: la variable sexo», *Fonética Experimental*, Espacio Europeo de Educación Superior e Investigación.

CUEVAS ALONSO & BLEORȚU (2014a) = M. CUEVAS ALONSO & C. BLEORȚU, «La entonación de las variedades norteñas y la existencia de un continuum panrománico», *VI CIFE (Congreso Internacional de Fonética Experimental)*, Valencia, Universidad de Valencia, 5-7 noviembre de 2014.

CUEVAS ALONSO & BLEORȚU (2014b) = M. CUEVAS ALONSO & C. BLEORȚU, «Varietăți de tranziție prozodică: dificultăți și provocări metodologice: cazul spaniolei din Cantabria», en *Fonetice și Dialectologie*, XXXIII, 15-32.

DYZMANN (2000) = N. V. DYZMANN, «Averamiento al estudio del contautu de llingües (asturianu-castellán) nel Principáu d'Asturies», en *Lletres Asturianas* 73 (2000), págs. 93-105.

ESTEBAS & PRIETO (2010) = E. ESTEBAS VILAPLANA y PILAR PRIETO, «Castilian Spanish intonation», en P. PRIETO y P. ROSEANO (coords.), *Transcription of Intonation of the Spanish Language*, München, Lincom Europa (2010), págs. 17-48.

KABATEK (2015) = J. KABATEK, «Constructing identities», Ligertz (Suiza), 29/VI-3/VII/2015, *Center for the Study of Language and Society, Summer School 2015*.

KABATEK (2006) = J. KABATEK, «Requisitos para ser lengua: el caso del asturiano y de otras modalidades lingüísticas de España», en Castillo & Kabatek (2006), *Las len-*

guas de España. Política lingüística, sociología del lenguaje e ideología desde la Transición hasta la actualidad, Frankfurt a. M. / Madrid, 141-158.

KABATEK (2003/2004) = J. KABATEK, Reseña de «II Estudio sociolingüístico de Asturias 2002», *Revista de Filología Asturiana* 3/4 (2003/2004), págs. 386-391.

KABATEK (2000) = J. KABATEK, *Os falantes como lingüistas. Tradición, innovación e interferencias no galego actual*, Vigo, Xerais.

KABATEK (1997) = J. KABATEK, «Dime cómo hablas y te diré quién eres. Mezcla de lenguas y posicionamiento social», *Revista de Antropología Social*, 6, Servicio de Publicaciones UCM, 215-236.

KONVALINKA (1985) = N. KOVALINKA, «La situación sociolingüística de Asturias», *Lletres Asturianas* 16 (1985), págs. 29-65.

LABOV (1972) = W. LABOV, *Sociolinguistic Patterns*, Philadelphia, U. of Pennsylvania Press.

LLERA RAMO (2003) = F. J. LLERA RAMO, *II Estudio sociolingüístico de Asturias*, 2002, (2003), Uviéu, Academia de la Llingua Asturiana.

LLERA RAMO (1994) = F. J. LLERA RAMO, *Los asturianos y la lengua asturiana. Estudio sociolingüístico para Asturias*, 1991, (1994), Uviéu, Serviciu de Publicaciones del Principáu d'Asturies.

LLERA RAMO & SAN MARTÍN ANTUÑA (2005) = F. J. LLERA RAMO y P. SAN MARTÍN ANTUÑA, *Lasturianu en Xixón. Primer encuesta sociolingüística municipal / El asturiano en Gijón. Primera encuesta sociolingüística municipal* (2005), Mieres, Editora del Norte.

LÓPEZ BOBO & CUEVAS ALONSO (2010) = M.ª J. LÓPEZ BOBO y M. CUEVAS ALONSO, «Cantabrian Spanish Intonation», en P. PRIETO y P. ROSEANO (eds.) (2010), *Transcription of Intonation of the Spanish Language*, München, Lincom Europa, págs. 49-85.

LÓPEZ MORALES (2001) = HUMBERTO LÓPEZ MORALES, «Actitudes lingüísticas hacia el bable en la ciudad de Oviedo», en *Lingüística Española Actual* XXIII, 2 (2001), págs. 145-157.

LÜDTKE (1999) = J. LÜDTKE «Las variedades contactuales y el asturiano», en *Lletres Asturianas* 72 (1999), págs. 23-44.

MARTÍNEZ ÁLVAREZ, (1967) = J. MARTÍNEZ ÁLVAREZ, «Bable y Castellano en el Concejo de Oviedo», en *Archivum* 17 (1967), págs. 5-292.

MORENO FERNÁNDEZ (1996) = F. MORENO FERNÁNDEZ, «Metodología del «Proyecto para el Estudio Sociolingüístico del Español de España y de América» (PRE-SEEA), en F. MORENO FERNÁNDEZ (ed.), *Trabajos de sociolingüística hispánica*, Alcalá de Henares: Universidad de Alcalá, págs. 25-47.

MUÑIZ (2002/2003) = C. MUÑIZ CACHÓN, «Rasgos fónicos del español hablado en Asturias», *Archivum* 52/53, págs. 323-349.

PRIETO (2001) = P. PRIETO, «L'entonació dialectal del català: el cas de les frases interrogatives absolutes», en A. BOVER, M. R. LLORET, M. R. y M. VIDAL-TIBBITS, M. (eds.), *Actes del Novè Col·loqui de la North American Catalan Society*, Barcelona 1998 (2001), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, págs. 347-377.

SÁNCHEZ ÁLVAREZ (1979) = M. SÁNCHEZ ÁLVAREZ, «Consideraciones sobre el bable urbano. Notas para un estudio sociolingüístico», en: *Estudios y Trabajos del Seminario de Llingua Asturiana*, vol. II (1979), Uviéu, Universidá d'Uviéu, págs. 259-268.

SOCIEDAD ASTURIANA DE ESTUDIOS ECONÓMICOS Y EMPRESARIALES (SADEI) (1993) = SADEI, *Encuesta sobre medios de comunicación social en Asturias*, Principado de Asturias.

SADEI (1987) = SADEI, *Asturias. Tercera encuesta regional*. Oviedo, Servicio de Publicaciones del Principado de Asturias (realizada en 1985).

SADEI (1984) = SADEI, *Asturias. Segunda encuesta regional*, Oviedo, Servicio de Publicaciones del Principado de Asturias, (realizada en 1983).

SADEI (1979) = SADEI, *Asturias. Primera encuesta regional*, Oviedo: Asturlibros, Oviedo, (realizada en 1977).

VIEJO FERNÁNDEZ (2005) = X. VIEJO FERNÁNDEZ, «El contacto de castellano y asturiano en Asturias», en C. FERRERO y N. LASSO-VON LANG (eds.), *Varietades lingüísticas y lenguas en contacto en el mundo de habla hispana*, Bloomington (Indiana), Author House, págs. 138-145.

Universidá d'Uviéu
Seminariu de Filoloxía Asturiana

ISSN 1578-9853

9 771578 985150